

KAREL II

Op de vreemdeling die in de lentedagen van 1666, langs de Brugsevaart, te Gent aankwam, goed geluimd en opgemonterd door de heerlijke spijzen en dranken die de faam van de beruchte Bargje of trekschuit, ver over 's lands grenzen hadden verkond, moet onze stad wel een allerbeste indruk hebben gemaakt. Overal was men naarstig aan het werken om van de Inhuldiging van de nieuwe vorst, een van de meest pompeuze spektakels te maken die Gent ooit gekend had, alsof men maar het goud met volle emmers in de stadskas te putten had.

De mensen liepen met een brede glimlach door de straten, op voorhand verlekkerd op de feestelijkheden die einde april begin mei zouden plaats vinden, en meer nog omdat zij nu sedert een paar jaren vrede, rust en een zekere vorm van voorspoed kenden.

Zij hadden zo lang geleefd in ellende, in voortdurende alarmtoestand en nu, sinds de Vrede van de Pyreneëen in 1660 een einde had gesteld aan de bloedige oorlog tussen Spanje en Frankrijk, andermaal grotendeels in onze gewesten uitgevochten, konden zij opnieuw wat vrijer gaan ademen.

De handel met het buitenland neemt toe, de lakennijverheid kent een opbeurende opflikking, kunstenaars als Gaspard de Craeyer komen zich te Gent verstigen hetgeen wijst op welstand en weelde.

Nieuwe huizen worden gebouwd, zelfs prachtige gevels als deze van de Vier Gekroonden in de Ketelvest, men plant een regelmatige dienst tussen Gent en Brussel, de Brugsevaart wordt verdiept, de stad laat een nieuw kloken spel gieten door de vermaarde Pieter Hermony. Het is natuurlijk geen terugkeer tot de weeldeperiode ten tijde van de Bourgondische hertogen, doch al die tekens en initiatieven wijzen op een progressieve terugkeer van hetgeen de mensen 's avonds bij de haard, de goede oude tijd noemen.

Het stadsbestuur heeft de zaken groots opgevat. Wanneer in 1665 Filips IV, koning van Spanje en dus ook graaf van Vlaanderen, sterft en opgevolgd wordt door een vierjarig kind, dat onder de naam Karel II, symbolisch de Spaanse troon beklimt, wil het stadsbestuur, van de Blijde Intrede, die traditiegetrouw in de hoofdstad van het Graafschap zal moeten doorgaan, iets enigs maken, het bewijs dat op gebied van kunst, praal en pracht Gent niet bereid is zijn scepter af te staan.

Niemand kon toen vermoeden dat de weken en maanden die toen zo rustig en zo gelukkig verliepen, slechts een plekje blauwe hemel waren tussen twee onweerswolken in en dat het land dra opnieuw het verschrikkelijke oorlogs-

wee, de roof en de vreemde bezetting zou kennen. Voor Lodewijk XIV zou het overlijden van Filips IV, met wiens dochter Maria Theresia hij gehuwd was, een voorwendsel worden om krachtens het zg. devolutierecht, aanspraken te laten gelden op de Spaanse Nederlanden. Dat wist men toen enkel in de omgeving van de zonnekoning en zelfs de nochtans goed ingelichte Francisco de Castel Rodrigo, sedert 1664 gouverneur-generaal der Nederlanden, had er door zijn inlichtingsdiensten nog geen de minste echo geen van opgevangen. Hetgeen hij wel opving, was een delegatie van de geestelijkheid en van de leden van de Staten van Vlaanderen die hem verzochten, zo spoedig mogelijk naar Gent te komen om er in naam van zijn heer en meester, de jeugdige koning Karel, de gebruikelijke eed tijdens de even gebruikelijke Blijde Intrede, te komen afleggen.

De Spanjaarden hadden er ten ander belang bij, deze plechtigheid niet langer uit te stellen, want onze gewesten hadden er wellicht een voorwendsel in gevonden om de subsidies welke de Spaanse regering regelmatig moest aanvragen, te weigeren. In gemeen overleg werd dan ook beslist dat de Inhuldiging begin mei op de Vrijdagmarkt te Gent, zou doorgaan.

Inhuldigingen zaten toen vastgeroest in een eeuwenoud protocol dat met eenieders rechten en voorrechten rekening moest houden. De somptuositeit van de plechtigheid hing dan ook enkel af van het decor, het aantal deelnemers, de spijzen en dranken bij de ontvangsten en de versiering van de stad.

De koningen kwamen omzeggens nooit in hoogsteigen persoon de plechtigheid bijwonen. Zij vaardigden daartoe gewoonlijk de gouverneur-generaal af die dan, in naam van de vorst, de gebruikelijke eed als graaf van Vlaanderen kwam afleggen.

Francisco de Moura y Cortereal, markies van Castel-Rodrigo, en zoon van een vroegere landvoogd der Nederlanden, deed op 30 april 1666 in de voormiddag, bij het luiden van alle klokken en de traditionele kanonschoten, zijn intrede in de stad en stapte af in het prachtig hotel van Filips Volckaert, heer van Welden, op de hoek van de Kouter en de Korte Meer, huis dat nadien het hotel Limnander werd. De geestelijkheid en de vier leden van Vlaanderen kwamen hem aldaar begroeten, zoals het gebruik het wilde.

De protocolaire en andere ontvangsten namen een ganse dag in beslag. Op 2 mei grepen door de bevolking en de stadsoverheden lang voorbereide en verbeide plechtigheden plaats.

Om 8 uur 's morgens waren alle geestelijke, burgerlijke en militaire overheden van stad en graafschap in de binnenkoer van het Sint-Sebastiaansgild bijeengekomen om de vertegenwoordigers van Karel II stoetsgewijze naar de Sint-Pietersabdij te begeleiden, waar steeds het eerste deel van het programma moest worden afgewerkt.

De koninklijke erewacht bestaande uit 150 in het rood uitgedoste ruiters, met bourgondisch kruis, en allen op grijze paarden, openden de stoet. Volgen dan de hoogbaljuw, Jan-Bapist della Faille, met de grote standaard van Vlaanderen, de gedeputeerden van de Vlaamse steden, de adel in schitterend gewaad, de wapenherauten, de prinsen, hertogen, graven en andere hoogwaardigheidsbekleders van het Hof.

Het was een schitterende cavalcade, zoals men er in jaren geen meer gezien had in de Arteveldestad, die statig en plechtig de richting van de St.-Pietersabdij insloeg. Aan de Ketelpoort, grens van het grondgebied van de abdij, werden de notabelen verwelkomd door de wet van St-Pieters, dit waren de baljuw en de schepenen (de abdij had haar eigen bestuur en jurisdictie); Aan de ingang van de kerk werd Francisco de Castel-Rodrigo toegesproken door de abt, omringd van alle monniken en pastoors.

Men liet de landvoogd de relikwie van het H. Kruis kussen, waarna de vertegenwoordiger van Karel II de kerk, langs een reusachtige triomfhoog binnentrad. Tijdens de H. Mis, bij de Offerande, zoals opgelegd door het protocol, schonk de landvoogd de abt drie goudstukken en een stuk goudlaken, 12 ellen lang; pas daarna overhandigde de abt hem de koninklijke degen.

Dit betekende dat de landvoogd in naam van de koning, de gebruikelijke eed, met de hand op het Evangelieboek, moest afleggen: “Ick Carel door Godts gratie Coninch van Spaenien... grave van Vlaenderen... belove en de sweere, dat ick in mijne compste ende successie van dit landt ende Graefschap van Vlaenderen, sal bewaeren, als eenen goeden ghetrouwen ende oppersten Beschermer ofte Advocaet ende eersten bewaerder, wel ende ghetrouwelyck, teghen ende tot een jeder, alle de Privilegien, vryicheden, franciesen, gewoonten, usagien, goederen, pessaires, persoonen, ondersaeten, ende Huyslieden van dese Kercke van St-Pieters in de Blandinberghe van myn voorsaeten ghesticht. Soo moet wy Godt helpen ende alle de Heylighen wiens Lichaemen hier rusten, ende alle de Heylighen des Paradijs”.

De abt van St.-Pieters, Amandus Hovelynck, die wist dat de stad geen kosten had gespaard om van deze Inhuldiging een fantastisch spektakel te maken, had van zijn kant alles in het werk gesteld om, ook in zijn abbatiaal domein, de plechtigheid te doen uitgroeien tot een grandioos schouwspel. De triomfhoog bij de ingang, de schilderijen in de kerk vormen een passend decor. Uit alle hoeken van Vlaanderen had hij de beste zangers ontboden om de H. Mis op te luisteren: “In de voorsejde Kercke wierdt bij den Prelaet ghedaen een Solemnele Misse, met Hemelse Musicque ten dele ontleent vande principaelste nabuerighe steden van waer de voornaemste Musiciens ontboden waeren.” Na de hemelse muziek, moest ook aan de maag van de genodigden worden gedacht, die vroeg uit de veren waren gesprongen om reeds om 8 uur de ver-

zamelplaats op de Kouter te verwoegen. De keuken van de monniken van de St.-Pietersabdij was gans Vlaanderen door bekend als de beste en de fijnste zowel wat de spijzen als wat de dranken betreft en het banket dat de abt zijn hoge gasten aanbood, zal dan ook voor allen een waar festijn zijn geweest. Terwijl borden en glazen gevuld en geledigd werden, voerden de leerlingen van de Paters Jezuieten in het latijn een toneelstuk op doch wij menen wel dat het Latijn minder heerlijk in de oren van de genodigden zal geklonken hebben dan de wijn van de vermaarde abdijskelder in de kostbare glazen...

Mensen van onze snackbargeneratie zou men waarschijnlijk met een taxi huiswaarts moeten voeren indien zij de helft of het derde van hetgeen de genodigden, in de XVIIe eeuw, in de Sint-Pietersabdij, op hun bord en in hun glazen kregen. Wij kennen het menu niet van het “ontbijt” dat de abt zijn hoge gasten na de plechtigheid in de abbatiale kerk aanbood, doch het zal wel in de lijn van de gevestigde traditie zijn geweest en wij weten b.v. dat enkele jaren later in 1681, bij de mijtering van de nieuwe abt, niet minder van 28 verschillende gerechten op de spijskaart voorkwamen! Onze voorouders speelden dit allemaal even vlug binnen als onze moderne dactylos een paar belegde broodjes, en zij vervolgden dan ook even fris en opgeruimd hun tocht door de stad, op weg naar nieuwe spektakels en banketten.

In een hels lawaai van kanonnen, klokken, pauken, trompetten, trommels en schalmeien begaf de stoet zich, midden een enthousiast wuivende massa mensen, langs de Sint-Pietersnieuwstaat, de Kalanderberg, de Kruisstraat, naar de hoofdkerk, waar de overheden opgewacht werden door het voltallige kapittel van Sint-Baafs.

Ook hier mocht geen duimbreed afgeweken worden van het eeuwenoud ceremonieel: de landvoogd nam plaats op een troon in het koor, beloofde er, in naam van de vierjarige koning, de rechten en voorrechten van de geestelijkheid en van de Staten van Vlaanderen te zullen eerbiedigen en om aan het volk het “hoorbaar” bewijs te leveren dat hij bezit nam van de provincie, liet hij driemaal het klokje luiden dat aan het baldakijn hing. Jan Baers, eeste pensionaris van de stad, legde een korte speech af waarna een plechtig Te Deum werd gezongen.

De afstand naar de Vrijdagmarkt was te kort om alle kijklustigen gelegenheid te geven de stoet in ogenschouw te nemen. Men trok dan ook langs de St.-Janstraat, de Kalanderberg, de Kouter, Zonnestraat, Veldstraat, Koornmarkt en Lange Munt, met veel muziek en getrommel naar de Vrijdagmarkt, waar duizenden mensen uit Gent en omliggende steden en dorpen zich sedert de ochtenduren verdrongen om het enig schouwspel te kunnen bewonderen. Het was iets enig. Op het marktplein hadden de stadsoverheden een reusachtig podi-

um laten optimmeren, zo rijk en somptueus versierd, dat het al hetgeen men tot dan toe uitgedacht had bij vroegere Inhuldigingen, overschaduwde: “Hier stont eenen superben ende magnificquen Theatre, verre overtreffende in groote ende conste alle de machinen hier vooren gevoert, de welcke van de voornaemste Meesters gheoordeelt is geweest, een mirakel van Architecture te wesen”.

De afmetingen waren indrukwekkend: 160 voet breed, 120 voet hoog! In zeven arcaden en bogen verdeeld, wekte het reusachtig ensemble een ganse brok geschiedenis van onze gewesten op: in de middelste boog prijkte het portret van de roemrijkste voorganger van de jonge vorst, Keizer Karel, met de gekende spreuk “Nec plus ultra”. In de andere bogen zag men o.a. de portretten van Filips de Goede, Filips II, Maximiliaan I en aartshertog Albrecht, zovele roemrijke voorzaten van de kleine Karel II. In de uiterste bogen las men latijnse chronogrammen.

Boven het verhoog had men in een tover van arabesken en versieringsmotieven het portret van de jeugdige monarch aangebracht, gezeten op een troon tussen zijn afgestorven vader Filips IV, en zijn moeder, de koningin-regentes Anna-Maria.

Het geheel was somptueus, doch het overtrof in kleur en pracht al hetgeen de Gentenaren ooit hadden gezien, toen de overheden in hun pralerige klederdracht, op het verhoog plaats genomen hadden: meer dan honderd prinsen, bisschoppen, prelaten, abten, ridders, schepenen, magistraten, allen in schitterend ambtsgewaad en feestdos vormden een enig kleurfeestijn voor de duizendkoppige massa die haar vreugde in onophoudende toejuichingen en kreten uitgalmde.

Nooit had de hoofdstad van Vlaanderen en de Vrijdagmarkt een zo rijk en verscheiden spektakel geboden: militaire uniformen, uniformen van het Gulden Vlies en andere ridderorden, fonkelende gewaden van tientallen prelaten, de enigmoosie kledijen van de Spanjaarden van de baljuwen, schepenen, van baronnen, ridders, magistraten en andere hoogwaardigheidsbekleders, het rood, purper, geel, blauw en groen van erewacht, officieren, ruiters en soldaten, de bonte klederdracht van die duizenden op hun paasbest uitgedoste kijk-lustigen, de historische Vrijdagmarkt een allerheerlijkste feestboel.

Een ooggetuige schreef dan ook terecht dat het reusachtig podium op een gouden berg geleek. Aan alle vensters van de houten gevels van de Markt hingen kostbare vaandels en tapijten die het ensemble met hun kleurenweelde omzoomden.

Goud, fluweel, kant, zijde, vederen: nooit had Gent zoiets meegemaakt en de vreemde bezoeker moet wel gedacht hebben dat Gent op dat ogenblik de rijkste stad van Europa was. Ook de menigte ging in die feestelijke atmosfeer op,

vergat een ogenblik al hetgeen zij in jaren had geleden en afgezien. Vandaag was het feest, een terugkeer tot de oude glorie en trots, tot de heerlijkste dagen van het Fiere Gent.

Men luisterde nauwelijks naar de traditionele eedaflegging, want het spektakel was er geheel voor het oog en het hart, niet voor het oor, en nochtans steeg er bij het einde van de plechtigheid, een geweldige vreugdekreet op van de massa, toen de wapenheraut luidkeels het Leve koning Karel, leve Karel, graaf van Vlaanderen, uitriep.

Op hetzelfde ogenblik liet de landvoogd naar eeuwenoud gebruik, een grote hoeveelheid goud- en zilverstukken in de menigte werpen, hetgeen aanleiding gaf tot de zich bij elke Inhuldiging herhalende vechtpartijen, om een stuk te bemachtigen of aan zijn gebuur te ontrukken, doch orde en rust keerden terug toen de overheden het podium verlieten om zich langs de Kammerstraat, de Zandberg en de Hoogpoort naar het Stadhuis te begeven.

Het ontbijt van de St.-Pietersabdij was bij de meeste al lang verteerd toen zij in de ruime zalen van het Stadhuis voor de tweede maal aan tafel gingen plaats nemen, en opnieuw werd het een banket van lik mijn lippen: “Een seer treffelycke ende konincklycke maelyt, inde welcke te vinden was alle ‘t gheene dat de nature ende kost in materie van spijs ende dranck voorts heeft kunnen brenghen, ende op dat alle de sinnen hun vermaeck souden hebben, soo wiert ‘t ghehoor van de ghenoodde gherecreert met een charmante musicq ter wijlen dat den smaeck met spijs ende dranck vermaeckt wierden”.

Alsof die schitterende ontvangst nog niet voldoende was, boden de stedelijke overheden aan de landvoogd nog een aantal kostbare zilveren en andere geschenken aan, o.m. een zilveren kruik met kom ter waarde van 2.000 gulden.

De blijkbaar vermoeide markies de Castel-Rodrigo werd met zijn koets naar het Hotel van de Heer van Welden op de Kouter door erewacht en overheden begeleid.

De andere genodigden sprongen te paard, alsof zij maar een voorgerechtje te slikken hadden gekregen.

Een toverachtig vuurwerk op de Kouter afgeschoten, en een algemene verlichting van de stad, besloten deze indrukwekkende plechtigheden.

Het was allemaal zo verrukkelijk mooi geweest dat het stadsbestuur niet wilde dat het na één dag als een kaars zou uitdoven: het nageslacht zou de herinnering moeten bewaren aan een zo groots praalvertoon. De Brussels schilder Duchastel, een van de beste leerlingen van David Teniers, kreeg de delicate opdracht de plechtigheid op de Vrijdagmarkt met het penseel te vereeuwigen. Duchastel wist zich tot eenieders voldoening van zijn taak te kwijten. Het werd een doek van reusachtige afmetingen, 5,35 m op 3,35 m met een dui-

zendtal figuren. Alle personages die aan de plechtigheid deelnamen zijn trouw weergegeven en zijn ware portretten. De schikking van de compositie, de gelijkenis van de uitgebeelde overheden, de levendigheid en beweging van het ensemble, de voornaamheid van tekening en coloriet maken van dit schilderij het meesterwerk van François Duchastel.

Het versierde lange tijd de Cavalcadezaal van het Stadhuis, belandde nadien in de verzamelingen van het Museum voor Schone Kunsten en prijkt thans, sedert een paar jaren, in een beter aangepast kader, de grote 1715-zaal van het Bylokemuseum. Het was en blijft een heugelijke herinnering aan een van de feërieke Inhuldigingsplechtigheden in de hoofdstad van het Graafschap.

Pierre Kluyskens

